

Şiddet, Din ve Kadın*

Dr. Öğr. Üyesi İlyas Pür

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7795-8212>

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Nevşehir - TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 08.10.2022

Kabul: 22.12.2022

On-line Yayın: 31.12.2022

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi

Din

Dindarlık

Şiddet

Kadın

Araştırma Makalesi

* Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.66248>

Öz

Şiddet, hem Türkiye hem de dünya çapında her geçen gün artmakta ve bu sebeple de devletlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da sosyal sorumluluk projelerinin en önemli alanını oluşturmaktadır. Bu itibarla şiddet ilk olarak Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) başta olmak üzere pek çok yerel ve uluslararası örgüt tarafından da toplumsal yaptırım ve temel çalışma alanı olarak incelenmektedir. Bu çalışmanın amacı şiddet, dindarlık ve kadın arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada yöntem olarak literatür taraması kullanılmıştır. Bu araştırmanın temel problemi şiddetin dindarlık ve kadın üzerindeki etkisinin nasıl ve ne yönde olduğudur. Araştırmada öncelikle şiddetin tanımı ve şiddet kuramlarına yer verilmiş daha sonra ise din ve dindarlık kavramları tanımlanmıştır. Çalışmada ayrıca İslâmiyetin ve diğer semavî dinlerin kadın ve şiddet hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Dindarlık veya din olgusu bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını düzenleyen bazı prensipler ortaya koymaktadır. Dinin şiddet olgusu ile ilişkisi veya insanların şiddet davranışını göstermede dini uygulamalardan etkilenip etkilenmemesi gibi durumlar da bu araştırmada incelenmiştir. Kadınlar sanayi devrimiyle birlikte çalışma hayatına atılmışlardır. Bu da onların aile içinde statülerinin yeniden ele alınmasını gündeme getirmiştir. Günümüzde kadınlar sadece çocuklarının bakımı ve ev işlerinde değil iş hayatında da belli bir yer edinmiştir. Kadınların aile içine olan ekonomik katkıları onların toplumsal statülerinde de iyi bir konumda olmalarını sağlamıştır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Pür, İ. (2022). Şiddet, Din ve Kadın. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 15(92), 265-278.

Violence, Religion and Women*

Asst. Prof. Dr. Ilyas Pür

Nevsehir Haci Bektas Veli University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studies, Nevsehir – TURKEY

Article History

Submitted: 08.10.2022

Accepted: 22.12.2022

Published Online: 31.12.2022

Keywords

Psychology of Religion

Religion

Religiosity

Violence

Women

Research Article

* This article was checked by Intihal.net. This article is under the Creative Commons license. Ethics committee approval is not required for this article.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.66248>**Abstract**

Violence is increasing day by day both in Turkey and around the world, and for this reason, it constitutes the most important area of social responsibility projects of non-governmental organizations as well as states. In this respect, violence is first examined by many local and international organizations, especially the World Health Organization (WHO) and the United Nations Children's Fund (UNICEF), as a social sanction and basic work area. The aim of this study is to examine the relationship between violence, religiosity and women. Literature review was used as a method in the research. The problem of this research is how and in what direction the effect of violence on religiosity and women. In the research, firstly the definition of violence and the theories of violence were given, then the concepts of religion and religiosity were defined. The study also includes the views of Islam and other monotheistic religions on women and violence. The phenomenon of religiosity or religion reveals some principles that regulate the feelings, thoughts and behaviors of the individual. The relationship between religion and the phenomenon of violence or whether people are affected by religious practices in displaying violent behavior has also been examined in this study. Women started working life with the industrial revolution. This has brought their status in the family to be reconsidered. Today, women have a certain place not only in the care of their children and housework, but also in business life. The economic contributions of women to the family have also enabled them to be in a good position in their social status.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar uzun bir geçmişi olan şiddet, insanlığın yaratıldığı günden beri bireyin hem kendi varlığını korumak hem de hırslarını elde etmek için araç olarak kullanılmıştır. İlahi dinlerin metinlerinde yer alan yaratılış hadisesi ve sonrasında vuku bulan Kabil'in Habil'i öldürmesi olayı insanın varoluşsal anlamda şiddetle ilişkisini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu sebeple insanlık tarihinin bir anlamda şiddetin tarihi olduğunun ifade edilmesi doğru bir tespit olabilir.

Şiddet, bireylerin günlük yaşamına etkide bulunan ve devamlı olarak insanlar üzerinde olumsuz fonksiyonu bulunan Sosyo-Psikolojik bir durumdur. Şiddetin toplumsal hayatın içinde evde, okulda, sokakta ve görsel medya gibi yoğun olarak yer alması onun sıradan bir olgu haline gelmesine yol açmıştır. Yaşanılan sosyal hayat içerisinde şiddet kavramı çoğu zaman anlamı dışına çıkmakta ve şiddetin neyi ifade ettiği, sınırlarının ne olduğu gibi konular belirsiz hale gelmektedir (Türker, 1996: 319-322). Böylesine yaygın olan şiddetin kadın söz konusu olduğunda ona yönelik şiddetin önlenmesi gerektiği âşikârdır. Fakat günümüz dünyasında bu konuda yürütülen çalışmalar daha yenidir. Otuz yıldan bu yana uluslararası alanda yürütülen çalışmalar ve kadın hareketlerinin girişimleri ile asırlardır "normal" karşılanan ve içselleştirilen kadına yönelik şiddet belirginlik kazanmasının yanı sıra insan haklarının çiğnenmesi olarak da kabul edilmiştir. Buna ek olarak; kadına yönelik şiddeti önleme konusunda da dünya çapında birtakım politikalar geliştirilmiştir (Ünal, 2016: 329). Ancak dünyanın değişik bölgelerinde kadınlar eşlerinden, babalarından veya kardeşlerinden şiddet görmektedirler. Zira bu durum yakın zamana kadar aile içi bir mahrem olarak değerlendirilmiş ve şiddete müdahale edilememiştir. Nitekim şiddeti uygulayanlar haklı görülmuş ve hatta şiddetin kaynağı olarak kadınlar gösterilmiştir (Ömek, 2013). Bu nedenle kadına yönelik aile içi veya aile dışı şiddetin ortadan kaldırılması görüldüğü kadar kolay değildir. Zira kadına şiddetin dinî açıdan haklı olarak görülmesinin aksine dinen yasak olması gerektiği anlayışı hâkim olmalıdır. Bu itibarla kadın ve erkeğin cinsiyetinden önce bunların bir kul ve bir insan olarak ele alınması gerekmektedir. Kur'an-ı Kerimde de eşler arasında sevgi ve muhabbetin Allah'ın kendi varlığının belgelerinden olduğu (30/er-Rûm/21) vurgulanmaktadır. Yine buna benzer bazı ayetlerde de eşlerin birbirlerini kötülükten koruyan birer elbise gibi olduğu bildirilmektedir (2/el-Bakara/187). Zira kadına yönelik şiddetin pek çok sebebi bulunmakla birlikte din faktörü insanın düşünce yapısını biçimlendirmede büyük rol oynamaktadır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet algısının değiştirilmesinde pozitif dinsel referansların önemli ölçüde etkili olacağı ve konuyla ilgili yapılacak olan çalışmaların ise büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. ŞİDDETİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

Şiddet kelimesi kullanıldığından beri olumsuz bir olgu olarak ele alınmıştır. Fakat bu kelime ile ilgili herkesin ortak kabul edeceği bir tanım yapmak zor görünmektedir. Çünkü bireylerin yaşam tecrübesine bağlı olarak ve medyanın da etkisiyle fiziksel şiddet konusu ön plana çıkmaktadır. Bu itibarla daha doğru görüş ve değerlendirmelerin ileri sürülmesi için kişinin hangi durumu veya fiili şiddet olarak düşündüğünün tespit edilmesi daha sonra ise şiddetin boyutları, yönü ve kapsamının ortaya konulması gerekmektedir.

Şiddet sözcüğü dilimize Arapçadan geçmiştir. Sözlükte şiddet, sertlik, aşırılık, kaba kuvvet, sert ve kaba davranış gibi anlamlara gelmektedir (Sami, 2012). Latince de şiddet kelimesi "violentia", Fransızca da "violence"; bir kimseye isteği dışında zorla bir şey yaptırmak veya yapmak vurma, yaralama, saldırı, şiddet uygulama, fiziksel ve ruhsal acı çektirmek (Robert, 1984: 2097) gibi anlamlarda kullanılmıştır. Kısacası şiddet bireyin fiziksel ve ruhsal varlığına yönelik her çeşit maddi ve manevi olarak yapılan saldırdır. Bunun temelinde ise saldırganlık ve güç gibi iki faktör bulunmaktadır. Bu sebeple şiddet; kaba kuvvet, sertlik, kabalık ve katı davranış şeklinde de tanımlanabilir.

Şiddet hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında, eldeki bilgilerin güncellenmesinin gerekliliği öne çıkmaktadır. Kişilerin fiziksel anlamda zarar verici eylemlerinin şiddet kavramı ile bir tutulması klasik bakış olarak nitelendirilebilir. Şiddet sadece fiziksel açıdan zarar verici fiiller de değildir. Bilakis şiddet toplumsal yapı üzerinde de her çeşit negatif etki bırakan eylemleri de içermektedir. Şiddetin tanımı, bu konu üzerinde yapılan çalışmaların farklılaşmasına paralel olarak değişiklik göstermektedir (Cengiz, 2008: 4). Örneğin; Dünya Sağlık Örgütü, şiddeti: "Kasten, fiilen ve tehditle, diğer insanlara ve gruplara yönelik zarar verme, engelleme, yaralama, ölüm ya da psikolojik zarar verme ile birlikte fiziksel gücün kullanımı" olarak tanımlamıştır (Bayer, 2013: 67-68). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun "Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları" adlı yaptığı çalışmada şiddet konusu daha geniş bir tanımlamayla şu şekilde ifade edilir: "fiziksel, duygusal ve sözel davranışları içeren; insanların sinirlenmesine, yara almasına ve duygusal olarak baskılanmasına neden olan fiziksel olmasının yanı sıra hakareti de bünyesinde barındıran davranış ve eylem" dir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu [BAAK], 1995: 3).

Geneli kapsayacak bir tanım olmasa da şiddet sonucu meydana gelebilecek durumların birbirlerine benzediğini ifade edebiliriz. Zira şiddet, bir grubun veya kişilerin diğer insanların bedenlerine yönelttiği darbetme, şişme, çizik veya baş ağrısından bir organın kırılmasına hatta ölüme varıncaya kadar bazı negatif durumların meydana gelmesine sebep olabilecek arzu edilmeyen fiziksel zararlar olarak düşünülürse daha iyi anlaşılabilir. Ergil (1980), şiddeti üç kısımda ele alır. Bunlar: Amaçlanmış şiddet, irade dışı şiddet ve iradî şiddettir. Şiddet eylemi hem iradî hem de belirli bir ruhsal etki ve davranışı kapsıyorsa bu durumda şiddet "amaçsaldır" ancak şiddet bireysel bir tercihin sonucunda meydana gelmemişse veya anormal olan bir durum sebebiyle ortaya çıkmışsa "irade dışı"dır. Diğer taraftan şiddet bilerek veya isteyerek yapılıyorsa bu durumda "iradî" bir şiddet var demektir. Ergil'e göre amaçlanmış şiddet türü daha çok terör olaylarında kendini göstermektedir (1980: 3). Diğer bir şiddet çeşidi de dinsel yaptırım, töre ve geleneklerden kaynaklanan şiddettir. Dini yaptırımlardan kaynaklanan terör de "kurumsal şiddet" adı altında değerlendirilebilir. Genellikle dinsel gruplar dine yönelik en doğru yaklaşımın kendilerinin oluşturduklarını savunurlar ve ileri sürerler. Dinsel terörü yayan radikal gruplar mevcut düzene muhalif olmalarının yanı sıra düzen içinde bulunan ve onunla uzlaşmaya giren cemaat ve tarikatlarla da karşı çıkarlar (Heald, 1989: 104-108). Bu gruplar istedikleri düzenin ortaya çıkması için araç olarak şiddeti kullanırlar. Onlar bazen yaptıkları şiddet eylemini kutsal kitaplara dayandırarak daha çok insan grupları tarafından da kabul edilmek isterler. Diğer taraftan şiddet siyasal, psikolojik ve etik olmak üzere üç çeşittir. Bunlar: Yasal olmayan yollarla iktidar sahibi olmak *siyasal şiddet* olarak tanımlanırken, bilinçsizce ve çoğu zaman öldürme biçiminde gerçekleşen güç kullanımı şeklindeki şiddet *psikolojik şiddet*, kişinin bir yakınının özgürlüğüne karşı saldırısı *etik şiddet* olarak tanımlanmaktadır (Bayer, 2013: 72).

Sonuç olarak şiddetin tanımı tek yönlü ve tek boyutlu değildir. Çünkü şiddet, kullanıldığı yere ve konuma göre değişmekte ve pek çok açıdan ele alınabilmektedir. Ancak şiddet kelimesi genel olarak bize fiziksel şiddeti çağrıştırmaktadır. Bunun yanı sıra şiddet, kabalık, kaba kuvvet ve sertlik gibi anlamlara da gelebilmektedir.

2. ŞİDDET İLE İLGİLİ KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Şiddet ile ilgili çalışmalara bakıldığında bilim adamları sadece bir teori üzerinde durmamışlardır. Bunun yerine bilim adamları farklı şiddet kuramları geliştirmişlerdir. Bu kuramlar, *güç kuramı*, *kaynak kuramı*, *sosyal kontrol kuramı*, *stres kuramı*, *ekolojik kuram* ve *evrimci kuram*'dir. Aşağıda bu kuramlar hakkında bilgiler verilmiştir.

2. 1. Güç Kuramı

Güç kuramı, ailelerde bulunan güç farklılıklarına dayanır. Bu güç farklılıkları, ailede yaş ve cinsiyete göre değişmektedir. Finkelhor, bu farklılığın daha büyük ve daha güçlü olarak kabul edilenin, daha zayıf veya değersiz olana karşı güç kullanımı olduğunu belirtir. Bu itibarla, geleneksel anlamda aile içinde bulunan erkekler nicelik, yaş ve güç gibi faktörlere nispeten diğer aile fertleri üzerinde güç kullanmada daha ayrıcalıklıdırlar (Kurst-Swanger, 2003: 39). Güç kuramını destekleyen çalışmaların sayısı azdır. Ancak Ganley ve Harris (1978), şiddet uygulayanlar üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında karı koca arasındaki şiddetin iletişim yokluğundan kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bograd (1999: 33) şiddet uygulayan erkeklerin şiddet uygulama nedeni olarak engellenme durumlarıyla karşılaştıklarını ve bunu düzeltecek çözüm kalmadığında şiddete yöneldiklerini belirtir. Babcock ve arkadaşları (1993: 33), 95 evli çift üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, şiddetin erkekler tarafından dayak atma şeklinde olduğunu ve aile içinde güç kaybını telafi eden bir davranış olarak onların şiddeti kullandıklarını belirtmişlerdir.

2. 2. Kaynak Kuramı

Kaynak kuramı güç kuramının bir devamı niteliğindedir. Bir kişi ister erkek isterse kadın olsun aile içerisinde sosyal, ekonomik ve kişisel kaynaklardan birine veya üçüne sahip olduğunda diğer bireylere karşı daha güçlü olacağı belirtilir. Bu itibarla ister erkek isterse kadın olsun ailede daha güçlü olan birey, hem aile adına kararlar alma noktasında hem de güç kullanımında daha iyi pozisyonda bulunmaktadır. Bu pozisyon bireyin hem istismarçı taktikler kullanmasına hem de bazı konularda dayatmada bulunmasına sebep olmaktadır. Kaynak kuramına göre erkekler genellikle karar alıcı konumdadırlar. Erkeklerin pek çoğu ekonomik açıdan güçlü ve toplumda belli bir saygınlığı olan işte çalışmaktadırlar. Bu nedenle onlar gücün hâkimidirler. Çocuk ve kadınlar ise diğer rolleri üstlenerek erkeklere karşı daha itaatkârdırlar. Bu sebeple onlar istismara da daha müsaittirler (Kurst-Swanger, 2003: 40).

2. 3. Sosyal Kontrol Kuramı

Sosyal kontrol kuramına göre erkek, uyguladığı şiddet sonucu itibarının artacağını düşünüyorsa karısına karşı uyguladığı şiddeti devam ettirmekte fakat bunun tersi durumunda ise diğer bir ifadeyle sosyal statüsünün düşeceğini düşünüyorsa şiddeti azaltabilmektedir. Bu kurama Türk toplumunda yaşanan namusla ilgili cinayetler yönünden bakıldığında, cinayeti yapan kişi toplum tarafından onaylanmaktadır. Şöyle ki; cinayeti işleyen kendi açısından namusunu temizlediğini düşünerek çıkar sağladığını düşünmektedir. Aynı zamanda birey cezaevinde bulunduğu süre içerisinde de diğer mahkûmlara karşı daha imtiyazlı bir konumda bulunmaktadır. Onun yapmış olduğu bu davranış diğer bireyler tarafından tekrarlanmakta ve bu da davranışın daha kolay işlenmesine sebep olmaktadır. Batılı toplumlarda ise durum biraz farklıdır. Şöyle ki; bu toplumlarda ister erkek isterse kadın, cinayeti işlenmiş olsun toplum tarafından lanetlenmekte ve dışlanmaktadır (Bayer, 2013: 121).

2. 4. Stres Kuramı

Stres kuramı, aile üzerindeki ekonomik, kişisel ve sosyal gerilim seviyelerinin artmasına dayanmaktadır. Ayrıca alkol ve madde kullanımı da ailedeki stres düzeyinin artmasında en önemli faktörlerden birisidir (Hıdıroğlu vd., 2006: 201). Finkelhor, şiddet eğilimli ailenin en belirgin özelliğinin aile içinde madde kullanımının yaygın olduğunu ifade eder. Aile içinde bir veya daha çok kişi tarafından madde kullanımı strese sebep olabilmektedir. Şiddeti uygulayanlar yaptıkları eylemlerden dolayı suçluluk duygusuna kapılırlar. Bu duygular için bir çıkış kapısı bulunmadığında stres artar ve şiddet devam eder (Kurst-Swanger, 2003: 39). Bu kuramcılardan bazıları aile içi şiddet olaylarını stresin sebebi olarak göstermektedirler. Diğer bazı kuramcılara göre ise stresin Sosyo-Ekonomik faktörleri işsizlik, yoksulluk veya modernleşmedir. Stres konusunda şimdiye kadar yapılan araştırmalarda gündelik hayattaki iş yoğunluğunun stresi tetikleyen başlıca faktör olduğu ve bundan da en çok erkek bireylerin etkilendiği

sonucuna ulaşılmıştır.

2. 5. Ekolojik Kuram

Ekolojik kuram, ilk defa yaklaşık 1970'lerin sonlarına doğru Garbarino (1977) ve Belsky (1980) tarafından aile içi şiddete açıklık getirmek için önce çocuk istismarıyla başlayan sonra ise gençlerde şiddeti ele alan araştırmalarda uygulanmıştır. Son yıllarda bazı araştırmacılar eşler arasındaki şiddeti ve ailede yaşlı bireylere yönelik istismarı ele alan çalışmalarında da bu kuramı kullanmışlardır (WHO, 2002: 12). Ekolojik kuram, aile içi şiddeti açıklarken daha geniş bir sosyal çevre bağlamında ele alır. Bu yüzden bu kuram sosyal çevre ile aile içindeki şiddeti bütünleştirmeyi hedefler.

Ekolojik kuram, aile içi şiddetin birbirleriyle bağlantılı pek çok faktörün etkileşimi sonucunda oluştuğunu savunur. Bu faktörlerden ilki kişinin Sosyo-Ekonomik durumu, eğitim, yaş, gibi demografik özellikleri ile beraber alkol ve madde bağımlılığı, kişisel hastalıklar, geçmiş yaşantılar, şiddete tanık olma, biyolojik ve bireysel özellikleridir. İkincisi, şiddetin ilk olarak ortaya çıktığı aile, akran veya arkadaş çevresi, eşler arasındaki ilişkileridir. Üçüncüsü, yakın komşular ve buna benzer ilişkilerin bulunduğu, şiddetin meydana gelmesine ortam oluşturan, şiddeti onaylayan sosyal çevredir. Sonuncusu ise toplumsal kurallar bütünüdür. Sözü edilen bu faktörler birbirleriyle bağlantılı ve kendi aralarında devamlı bir ilişki halindedirler (Loue, 2000: 22-23). Ekolojik kurama göre şiddeti geniş bir yelpazede ele alınan bu faktörler bazı toplumlarda veya diğer insanlarda niçin diğerlerine nazaran daha çok şiddet görüldüğüne yönelik bir fikir birliği sunacak ayrıca eşler arasında ortaya çıkan şiddet uygulayıcıları ve şiddet mağdurlarını anlamaya yönelik bulgular birleştirilerek daha detaylı yorumlar yapılabilecektir.

3. DİNDARLIĞIN TANIMI VE BOYUTLARI

Türkçe'de dindarlık kavramı din kelimesinden türetilmiştir. Bu sebeple din ve dindarlık kavramları birbirleri ile benzer özelliktedir. Batı literatüründe ise *religiosity* ve *religiousness* kavramları din anlamına gelen *religion* kelimesinden türetilmiştir (Kızılgöçer, 2015: 85). Bu nedenle çalışmada dindarlığın tanımı ve boyutlarından söz edilirken dinin tanımına da değinilecektir. Çünkü din ve dindarlık kavramları hem içerik hem de nitelik açısından birbirlerinin yerine kullanılabilen kavramlardır.

Dinin tanımlanması hem kuramsal hem de bilimsel açıdan sorunludur. Çünkü din, hukukî yapısı dine dayalı olan çoğu devlette hem dünyevî hem de siyasî açıdan pek çok çeşitlilikler içermektedir (Beit-Hallahmi, 1989: 1). Bu durum dinin bilimsel ve kuramsal açıdan ortak bir tanımını zorlaştırmaktadır (Yapıcı, 2013; Köse ve Ayten, 2015). Dinin tanımlanması konusunda hali hazırda sınıf ve tanımlamaları ortak bir zeminde birleştirmek mümkün görülmemektedir. Zira tek Tanrı inancına sahip İslâmiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerle Ulu Tanrı inancına sahip olmayan Hinduizm ve Budizm gibi dinlerin dinin inanç ve öğretileri konusunda büyük oranda farklılaştığı görülmektedir (Yapıcı, 2013: 7). Ancak genel bir din tanımını Beit-Hallahmi'ye (1989: 11) dayanarak söyleyecek olursak; "din insanüstü güç ve ilahî varlığa inanmayı gerektiren ve söz konusu varlığa yönelik ibadet ve pratikleri içeren bir sistemdir" Dinin tanımlarından biri de onun işlevsel ve özsel oluşu ile ilgilidir. Zira dinin işlevsel tanımı onun birey ve toplum için nasıl bir fayda sağladığı ile ilgiliyken onun özsel tanımı ise inanç, öğreti ve pratikleridir. Bunun yanı sıra dinin bireysel yönden de tanımı yapılmıştır. Dinin bireysel tanımı ibadet, dua ve zikir gibi özel durumlarla ilgili alan olup bireyin duygu dünyasına hitap eder. Nihayetinde psikoloji alanında dinin ortak bir tanımını yapmak zor görünmektedir. Ancak dini psikolojik açıdan anlamak için dinin bireyin duygu, düşünce ve davranışları ile birlikte daha objektif ve planlı bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir (Kayıklık, 2011: 12-13).

Birey doğası gereği çok yönlü bir varlıktır. Bu nedenle dindarlığın boyutları da çok yönlüdür. Dindarlığın boyutları içerisinde psikolojik, sosyolojik ve biyolojik gibi farklı özelliklerin varlığı söz konusudur. Dolayısıyla bireyin dindarlığını da onun zengin yaşam dünyasında aramak gerekmektedir. Çünkü kişinin dindarlığının kökeninde onun ümitleri, arzuları, korku ve kaygıları gibi bazı faktörler yer almaktadır (Kayıklık, 2002: 38-39). Daha önceleri dindarlığı ölçmek için geliştirilen ölçeklerin sayısı azdı. Bu nedenle dindarlık tek boyutlu olarak ölçülmüştür. Ancak daha sonraları dindarlık iki ve üç boyutlu olarak

ölçülmeye çalışılmıştır. Örneğin; Allport (2004; Allport ve Ross, 1967), ilk defa *olgunlaşmış* ve *olgunlaşmamış*; daha sonraları ise *içe dönük* ve *dışa dönük* dindarlık biçimleri olmak üzere iki boyutlu dindarlık ölçeği geliştirmişlerdir. Bu bilim adamlarına göre *içe dönük* dindarlar dinini yaşarken, *dışa dönük* dindarlar dinini kullanırlar. Diğer bir ifadeyle onlar dinini fayda ve çıkar amaçlı ya da bir araç olarak görürler. Diğer taraftan Batson ve Ventis (1982) üç boyutlu bir dindarlık şekli geliştirmişlerdir. Bunlar *amaç, arayış ve araç* boyutlarıdır. Buna benzer biçimde İslâm dininde de dindarlık iman, ibadet ve ahlâk olmak üzere üç boyutludur (Kayıklık, 2011: 99). Glock'a (1998) göre ise dindarlık, inanç, ibadet, bilgi, tecrübe ve etki olmak üzere beş boyutludur. Diğer taraftan Peker (2012: 43-46), ise dindarlığın boyutlarını altı aşamalı olarak şu şekilde ifade eder: 1. İnanç Boyutu: Allah'a ve ahiret gününe, meleklerle ve kitaplara inanç. 2. İbadet Boyutu: Zekât verme ve namaz kılmak gibi ibadetler. 3. Ahlâk Boyutu: Yetimlere yoksullara ve yolda kalmışlara yardım etme. 4. Düşünce Boyutu: Allah'ın varlığını ve yaratılışı düşünme. 5. Duygu Boyutu: Allah'a tam teslimiyet ve Bağlanma. 6. Bilgi Boyutu: Hayatın anlamı ile ilgili veya kişilerarası ilişkiler.

4. KADIN

Son yıllarda Türkiye'de ve dünyada meydana gelen toplumsal değişim ve dönüşümler her alanda olduğu gibi hem ailede ve hem de toplumda kadına yönelik araştırmaları zorunlu hale getirmiştir. Küreselleşme ve modernleşmeyle birlikte egemen olan popüler kültür her alana yayılmış ve her alanda yükselişini devam ettirmiştir. Hem işsizlik ve yoksulluk gibi etkenler hem de geleneksel aile yapısındaki cinsiyetçi faktörlerin etkisiyle kadınlar, eğitim ve sosyal haklara ulaşmada problem yaşamaktadırlar. Yine bu dönemde kadınların hem aile ve hem de toplum içinde bireysel açıdan güçlenmelerinin önünü açacak temel kaynaklara ulaşım için eğitimin zorunluluğu vurgulanmaktadır. Kız çocuklarının eğitim almaları, hayatlarına dair karar mekanizmalarında belirleyici bir faktör olabilir. Kız çocuklarının eğitilmesi, bilhassa geleceğe yönelik toplumsal, kültürel ve ekonomik yaşam sahalarına yardımcı olabilir. Dolayısıyla onların güven kazanmalarında, kişiliklerinin gelişmesinde ve sosyal yaşam alanlarını tanımalarında büyük katkı sağlayabilir. Özellikle bu durum geleneksel toplumsal normların kadınların sosyal hayatlarını kısıtladığı ve yaşam alanlarını daralttığı noktalarda önem kazanmaktadır. Bu sebeple toplumsal anlamda değişimi anlamak için kadınlara yönelik problemleri ve bu problemlerin çözüm yollarını tam ve doğru bir biçimde ortaya koymak gerekmektedir.

Aile içerisinde pek çok sorumluluğun kadınlara ait olması ve aile içi ilişkilerde kadınların daha fazla sorumluluk üstlenmesi kadını hem kamusal ve hem de sosyal alandan soyutlamaktadır. Ataerkil toplumların hemen hemen neredeyse tümünde görülen bu yapı biçimine günümüzde de rastlamak mümkündür. Zira kadın öncelikle ev işlerinden ve çocuklarının bakımından sorumlu olmaktadır. Bu itibarla, çoğu kadın hem iş hayatından hem de üretimden yoksun kalmakta ve bu nedenle de kadınlar kendi özel hayatında yaşamaya mecbur kalmaktadırlar. (Kamanlıoğlu, 2007). Kadınlar, günümüzün modern toplumunda ve postmodern olduğu ileri sürülen toplumlarda bile diğer toplumsal kurumlar tarafından benimsenen ataerkil değerleri özümsemektedirler. Kadınlar bu değerleri kimliklerinin parçası haline getirmekte bireysel ve sosyal kimliklerini bu doğrultuda biçimlendirmekte ve ataerkil değerlerden hemen çıkamamaktadırlar. Bundan dolayı kadınların özerk kimliklerin oluşturabilmeleri ve demokratik ilişkileri devam ettirebilmeleri için ilk olarak aileye sonra da diğer toplumsal kurumlara önemli görevler düşmektedir (Berkem, 1995: 164).

Kadınlar üzerinde gerçekleştirilen araştırmalardan birisi olan ve 1988 yılında DPT tarafından yaklaşık 20.000 civarı ev halkı ile yapılan bir ankette "kadınların aile içindeki en önemli görevi" çocuklarını yetiştirmek, onları terbiye etmek, ev işlerini yapmak, kocasına ve çocuklarına manevi açıdan destek olmak, aile bütçesine maddi katkı yapmak, çocuk doğurmak biçiminde sıralanmıştır. Kadınlarda "ev işlerini yapmak en önemli iştir" diyenlerin oranı % 69.46 iken erkeklerde bu oran % 76.29 olarak bulgulanmıştır. Buna ek olarak çoğu erkek kadının çalışmasına ve gelir getirmesine gerek olmadığı görüşündedirler (Atalay, 1992). Fakat kamusal alanda çalışmak, kadının özgürlüğü açısından güvencedir. İş yaşamı ve çalışma, kadın için başarıdır. Başarı ise kadının mutluluğunu getirir. Aynı zamanda ekonomik bir özgürlüğe sahip olan kadın, hem toplumda ve hem de aile içindeki kararlarda söz sahibidir (Tezcan, 2005).

4. 1. Dinlerde Şiddet ve Kadın

Şiddet, insanoğlunun tabiatında vardır ve bastırılmış bir davranış şeklidir. Şiddet, normal yollardan ikna etme ve inandırma metotları dışında kaba kuvvet veya sert söz kullanma biçiminde ortaya çıkar. Bazı bilim adamlarına göre insanlar doğuştan savaşçı eğilimlere ya da öldürme içgüdüsüne sahiptirler. Bu bakış açısı günümüzde de halen devam etmektedir (Erdem, 2016: 77). Söz konusu din olunca bu kavram toplumun her alanında özellikle toplumsal cinsiyet bağlamında etkili bir faktördür. Hem kadına hem de erkeğe yönelik ön yargılar çoğu zaman dinin etkisiyle belirlenmekte veya benimsenmektedir. Çıkış yeri veya kaynağı açısından bakıldığında İslâm'ın, Hristiyanlığın ve Yahudiliğin kadınlara ve şiddete yönelik algıları benzer nitelik taşımaktadır (Ünal, 2016: 330).

4. 2. İslâmiyette Şiddet ve Kadın

Kur'an-ı Kerim'e göre insanın varoluş serüvenine bakıldığında şöyle bir ayet yer almaktadır: "Hani Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi. Onlar: Bizler seni zikrederken, yeryüzünde bozgunculuk yapacak ve orada kan akıtacak birisini mi yaratacaksın? Dediler. Allah da meleklere: Sizin bilmediğiniz bazı şeyleri ben bilmekteyim" dedi (2/el-Bakara/30). Bu ifadeyle bağlantılı olarak ve akabinde Hz. Âdem'in yasağı ihlal ederek "ilk günah"ı işlemesinden ve nihayetinde de Kabil'in Habil'i öldürmesinden hareketle, şiddet olgusunun insanlığın ilk davranış şekillerinden biri olduğu ifade edilebilir. Fakat insanın yapısı itibariyle şiddete eğilimli olması, şiddetin veya kötü davranışın onaylanması gerektiği düşünülmemelidir. Nitekim bu öldürülme olayında Habil'in sergilemiş olduğu davranış biçimi kabul görmüştür. Zira bu kıssada anlatılana bakıldığında Habil'in Kabil'e: "Beni öldürmek amacıyla elini uzatsan da, ben öldürmek için sana elimi uzatmam: Muhakkakki ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan sakınırım." (5/el-Maide/28) demiştir.

Kuran-ı Kerim'in şiddet ile ilgili görüşlerini anlamak için ilk olarak Kur'an'ın kadına ve evliliğe bakış açısını anlamak gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim şiddeti asla onaylamamakta bilakis kişinin içinde olan şiddeti ve öfkeyi yenmenin yollarını göstermektedir. Zira Kur'an-ı Kerimin bazı ayetlerinde de öfkelerini yenenler övülmektedir. Kur'an'da bununla ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır: "Allah'tan korkanlar sadece bolluk zamanlarında değil darlık zamanlarında da Allah yolunda harcarlar; öfkelendiklerinde öfkelerine hâkim olurlar ve insanları bağışlarlar. Allah iyi davrananları sever." (3/Âl-i İmrân/134). Yine Kur'an'da kadınlara iyi davranılması ve onlarla iyi geçinilmesi ile ilgili olarak bir başka ayette şöyle buyrulmaktadır: "Ey iman edenler! Kadınları zorlamayla onlara mirasçı olmanız size helal kılınmadı. Onlar düpedüz bir edepsizlik yapmadıkları müddetçe, onlara verdiklerinizin belli bir bölümünü elde etmeniz için de kadınları zorlamayınız. Kadınlara iyi davranınız. Eğer onları sevmesiniz de, bilmiş olun ki sevmediğiniz bir şeyi Allah daha güzel bir iyiliğe aracı yapmıştır" (4/en-Nisa/19).

Bu ayetten de anlaşılacağı gibi erkeklerin evli oldukları kadınlardan hoşlanmadıkları şeylerde Allah'ın o erkekler için hazırladığı birçok nimet olabileceği ifade edilmektedir. Buna ek olarak, bu ayet ayrıca boşanma durumunda erkeklerin eşlerine verdikleri mehirleri geri almamalarını ve kadınların mallarını sahiplenmek için onlarla zorla evlenmeye girişmemelerini ve kadınların mallarına göz koymamalarını tavsiye etmektedir. Kadınları durumunuza göre kendinizin oturduğu yerde oturtunuz ve kadınlara baskı yapmayınız. Onlara zarar vermekten sakınınız. Kadınlar şayet hamileyseler, doğum yapana kadar nafakalarını ödeyiniz. Çocuklarınızı emzirdiklerinde onların bedellerini karşılayınız ve onlarla iyi anlaşınız. Fakat bu durumda zorlama ile karşılaşırsanız çocuğu, erkeğin hesabına başka bir kadın emzirsin." (65/et-Talak/6). Bu ayete göre kadın ve erkek arasında bir geçimsizliğin varlığı söz konusuysa ve bu durumun düzelmesi imkânsız olduğunda kadınlara şiddet uygulamaktan kaçınılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu ayet erkeklere hitaben kadınları mağdur duruma düşürecek davranışlardan kaçınılmasını öğütlemektedir. Bu bağlamda ayet, erkeklerin fiziksel, sosyal ve biyolojik yönden kadınlara nazaran daha güçlü bir konumda buldukları için bu konumlarını kullanarak kadınlara kötü davranılmasını yasaklamakta ve bunun Allah katında hoş olmayan bir durum olduğunu da açıklamaktadır. Bunlardan başka Kur'an-ı Kerim'de kadınlara nasıl davranılması konusunda pek çok ayet bulunmaktadır. Hatta Kur'an'da Nisa ve Meryem suresi gibi

kadınlardan söz eden sureler vardır. Kur'an'daki ayetlere bakıldığında erkeklerin kadınlara güzel muamelede bulunmasını tavsiye ederek kadınlara uygulanan şiddeti tamamen yasaklamış hatta şiddette başvuran erkeklerin kendilerine zulmettiklerini ve Allah'ın hoşnutluğundan mahrum kalacaklarını belirtmiştir. Zira bu konu ile ilgili bir ayette şöyle buyrulmaktadır: "Kadınları boşamak istediğinizde bekleme sürelerini tamamlamalarını gözetiniz, ayrıca onları iyi bir şekilde tutunuz ya da onları iyi bir şekilde salıveriniz. Fakat onlara sıkıntı çıkarmayınız. Bunları yapan kimseler kendilerine zarar verirler. Allah'ın ayetleriyle alay etmeyiniz. Allah'ın size vermiş olduğu rızık ve sizi uyarmak amacıyla gönderdiği kitabı ve nimeti unutmayınız. Allah'tan korkunuz ve Allah'ın bütün şeyleri gerçek olarak bildiğini unutmayınız." (2/el-Bakara/231). Yine kadın hakları ile ilgili olarak veda hutbesinde şöyle buyrulmaktadır: "Ey insanlar! Kadın haklarını korumanızı ve bu konuda Allah'tan sakınmanızı öğütlerim. Kadınlar size Allah'ın bir emanetidir. Kadınların iffet ve namusunu Allah'a söz verme yolu ile helâl saydınız. Dikkat edin! Hem sizin kadınlar üzerinde hakkınız vardır hem de onların sizin üzerinizde bazı hakları bulunmaktadır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız onların iffet ve namuslarını muhafaza etmeleridir. Kadınların sizdeki hakları ise münasip bir şekilde onların yiyeceklerini ve giyeceklerini temin etmenizdir. Kadınlar konusunda Allah'tan sakının ve onlarla iyi bir biçimde geçinin." (Erul, 2012: 592). Veda hutbesinden anlaşıldığı kadarıyla kadınların erkekler üzerinde bazı hakları bulunduğu gibi erkeklerin de kadınlar üzerinde birtakım hakları bulunmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi kadınlar Allah'ın bir emanetidir. Bu emanete sahip çıkmak ise erkeğin sorumluluğundadır. Burada kadınlara iyi davranılması ve onlara karşı erkeğin koruyuculuk görevini üstlenmesi bildirilmiştir. Bu itibarla İslâm dini kadınlara karşı asla şiddeti önermemiş tam tersine onlara karşı daha yumuşak davranılmasını tavsiye etmiştir. Zira hem İslâm dünyasında hem de ülkemizde de kadınlara karşı nasıl bir tutum takınılması gerektiği konusu için alınması gereken çok yol vardır. Yapılması gereken en önemli şey kadına bakış açımızı gözden geçirmektir. İslâmiyetin kadın algısı, Kur'an'a ve Peygamberin uygulamasına göre biçimlendirilmelidir. Konu ile ilgili ayetler yeniden tekrar yorumlanmalıdır. Yine kadın algısı ile ilgili hadisler ciddi bir elemeye tabi olmalıdır. Kadınların hem kul hem anne hem de eş olarak hak ve sorumlulukları iyi bilinmelidir. Kadına şiddetin sadece fiziksel güç kullanımı değil aile içi ve psikolojik şiddet biçimlerini de Kur'an ve sünnet bağlamında ele almak gerekmektedir. Hali hazırda gerek insanların ve gerekse bazı toplumların ayet ve hadislerden esinlenerek kadınlara karşı güç kullanmaya çalışmaları sebebiyle onların bu eylemlerini doğrudan dine bağlamak hatalı bir tutumdur. Bu itibarla yapılan bu tutum, şiddet kapsamında ele alınsa da İslâm dinine veya ayet ve hadislere dayandırılması yanlış bir anlayış olabilir.

4. 3. Diğer Semavî Dinlerde Şiddet ve Kadın

İnsanî özellikler söz konusu olduğunda onun doğru ve yanlış, iyi ve kötüye, inanmaya ve inkâr etmeye eğilimli bir varlık olduğu bilinen bir gerçektir. Bu anlamda insanoğlu yeryüzünün en temiz ve en masum bir varlığı olması yanında yine yeryüzünün en acımasız varlığı da olabilmektedir. Buna ek olarak, bir kişi sahip olduğu vasıflar sayesinde en erdemli ve en faziletli bir kişi olabileceği gibi, bir başka kişi şiddet, kötülük ve zulüm yanlısı da olabilmektedir. Bütün bu durumlar dikkate alındığında aslında dinlerin hepsi insanlarda var olan kötü huylara engel olma ve insanları isyana ve inancısızlığa sürükleyen yolları kapatma amacını gütmektedirler. Bu bağlamda bütün dinler, muhatabı oldukları insanlara inanç, düşünce, tutum ve davranışları ile onları mutluluğa ve huzura götüreceği yolu izlemesini tavsiye ederler. Fakat tarihsel sürece bakıldığında dinsel nedenlere dayalı şiddet eylemlerinin çok olması ve günümüzde de din kökenli düşmanlıkların ve katliamların varlığı bilinen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Harman, 2016: 162-163).

Tarihsel olarak düşünüldüğünde Hıristiyanlık dininin şiddeti desteklediği barizdir. Zira haçlı seferleri, savaşçı papazlar, engizisyon mahkemeleri ve Hıristiyanlaştırmak maksadıyla tüm dünyaya egemen olan sömürgecilik girişimleri Hıristiyanlığın şiddet yönünü ortaya koymaktadır. Kutsal metinlerden hareketle Hıristiyanlık dini dışarıya karşı genellikle "sevgi dini" olarak sunulmaktadır. Bu nedenle Hıristiyan teologlar, kutsal kitapta yer alan yargılama ve öç almaya dayalı ilkelerden affetmeye ve bağışlamaya katı prensiplerden sevgi prensibine doğru evrilen bir değişimden söz ederler. Ancak Hıristiyanlık her ne kadar

müntesipleri tarafından Hıristiyan olmayanlara “sevgi ve barış dini” olarak tanıtılsa da tarihsel süreçte şiddet yayan ve şiddeti haklı gösteren bir din olmuştur (Harman, 2016: 167). Nitekim İncilde İsa Mesih’in sevgi ve hoşgörü temalarının bulunmasının yanı sıra ötekine yönelik şiddet ve nefret içeren ibarelerin varlığı da görülmektedir. Örneğin İncile göre İsa, geliş amacı ile ilgili olarak şöyle seslenmektedir: “Ben yeryüzüne barış amacıyla gelmedim! Barıştan ziyade kılıçla geldim. Bilakis ben anne ile kızım, baba ile oğlun ve gelinle kaynananın arasını bozmaya geldim.” (Matta 10/34-36). Öte yandan Hz. İsa bazı şehirleri helak etmekle tehdit ederek şöyle demektedir: “Ben yeryüzüne ateşi getirdim. Öyle ki bu ateş daha şimdiden alevlenmiş olsaydı! Yeryüzüne barış getirmeye mi geldiğimi sanıyorsunuz? Size hayır diyorum, ben ayrılık getirmeye geldim. Bundan böyle bir evde beş kişi, ikiye karşı üç, üçe karşı iki bölünmüş olacak. Baba oğluna karşı, oğul babasına karşı, anne kızına karşı, kız annesine karşı, kaynana gelinine karşı, gelin kaynanasına karşı olacaktır” (Luka 12/49-53).

Yeni Ahid’de geçen metinlerde de pek çok dikkate değer şiddet ibareleri bulunmaktadır. Billhassa Vahiy kitabı sanki bir savaş meydanını andırarak, şiddet, nefret ve intikam söylemleri içermektedir. Hıristiyan dinini kabul etmeden önce Pavlus, Mesih yanlılarına kin duymakta ve Resullerin İşleri’nde şöyle geçmektedir: “evden eve girerek kiliseyi perişan ediyor, erkekleri ve kadınları sürükleyip zindana atıyordu” (Resullerin İşleri 8/3). Pavlus’un mektuplarında yer yer düşmanlara karşı kin ve hakaret dolu ifadelerine ve şiddet çağrıştıran sözlerine rastlanmaktadır (Romalıları 1/18-32; 12/14-15; Galatyalılara 1/8-9).

İnsanın günahına karşılık olarak Tanrı’nın günahsız oğlunu kurban etmesi, bir şekilde şiddet olarak algılanmaktadır. Çarmıhta acı çeken ve ölen İsa’nın şahsında vuku bulan bu şiddet, Hıristiyan geleneklerinde şiddetin meşru bir zeminde değerlendirilmesinde referans olarak kabul edilmiştir. Hıristiyanlar iktidar oldukları dönemlerde kendileri tarafından kilise karşıtlarına ve diğer inanç mensuplarına yürüttükleri şiddet eylemlerinde kendilerini haklı çıkarmaya çalışmışlardır. (Gündüz, 2002: 79). Nitekim Hıristiyanlar Müslümanlara karşı yürüttükleri Haçlı Seferlerini İslâm’ın yok edilmesi veya kutsal yerlerin yeniden Hıristiyan dünyasına dönüştürülmesi gibi maksatlarla bunları kutsal savaşlar olarak organize etmiş ve kutsamışlardır. Ortaçağda şiddet son hızıyla devam etmiştir. Bu bağlamda Katolik kilisesi herhangi bir dine inanmayanlara karşı şiddet kullanmıştır. Ayrıca engizisyon mahkemeleri bunlara karşı kurulmuş ve inanmayanlar değişik işkence yöntemleriyle öldürülmüştür. Bu dönemde şiddet o derece artmıştı ki haçlıların etrafında kan, sel gibi akıyordu. Haçlılar kadınlara şiddet uyguluyor, zulüm ve işkence yapıyor ve onları acımasızca öldürüyorlardı (Harman, 2016: 171-172). Günümüz Batı dünyasına bakıldığında da buna benzer bir durumla karşılaşmaktayız. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde 1870’lere kadar kadınlar üzerine düşen görevleri yapmadıklarında fiziksel olarak ceza veriliyor ve bu da yasalar tarafından onaylanıyordu. Buna ilaveten o dönemin şartları içerisinde özellikle 1700’lü yıllarda bile eş dövmenin yanı sıra eş satışının da meşru görüldüğü bilinmektedir. 1700’lü yıllarda İngilterede kadınlar cadı olarak kazanlarda yakılmaktaydılar. Yine İngilterede bu yıllarda kadınlar kalın sopalarla dövülüp işkenceye maruz kalıyorlardı. Kadınlara yapılan bütün bu uygulamalar üstelik o dönemin yasalarında meşruluk kazanmıştı (Bayer, 2013: 157).

Tarihsel sürece bakıldığında dinin bir noktada şiddeti onayladığı ve onu teşvik ettiği bilinen bir gerçektir. Aynı zamanda seküler ideolojilerin ve müesseselerin sadece günümüzde değil tarihsel dönemlerde de buna benzer metotlara başvurarak şiddeti teşvik ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz (Ataman, 2016: 112). Bütün dinsel gelenekler içinde bir takım uygulamaların şiddete kapı araladığı ifade edilebilir. Bugüne gelindiğinde ise Orta doğudaki savaşları sadece petrol veya özgürlük ile açıklamak mümkün değildir. Çünkü Amerikan ve Yahudi politikalarının veya muhafazakârlarının Eski Ahit ve Yeni Ahit kaynaklı olduğu bilinmektedir (Ataman, 2016: 115). Zira Yahudilik dininin şiddet üzerine kurulmuş bir din olduğu ifade edilir (Adam, 2002). Eski ahit pek çok şiddet ve savaş unsurlarını içeren bir kitap olarak sunulur (Pettazzoni, 2003). Yahudiliğe göre Tanrı’nın bizzat kendisi savaşa katılmıştır. İsrail oğullarının Mısır’dan ayrılmasına izin vermeyen Firavun’un kavmine karşı çok katı bir davranışta bulunduğu ve Mısır diyarında ilk doğanları tamamıyla öldürdüğü bildirilir (Kayıklık, 2008: 255). Yahudilik dininde savaş bazen bir emir şeklindedir. “Tanrı Rabbin size buyurduğu gibi, onları Hitit, Amor, Kenan, Periz, Hiv ve Yeus halklarını tümüyle yok

edeceksiniz" (Tesniye, 20: 17-19).

Yahudilik dininde şiddet unsurlarının yaygın oluşunun yanı sıra kadına yönelik şiddetin de bu dinde oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Tevrat'ın bozulmasıyla birlikte hem ailede hem de toplumda kadınlara yönelik farklı bir bakış açısı bulunmaktadır. Örneğin; Şeytan'ın Hz. Âdem'i şaşırmasıyla birlikte onun ilk günahı işlemesi ve Allah'ın onu cezalandırması sonucunda kadının yaratılış serüveni başlar. Tevrat'a göre erkek, şeytana karşı kendisini muhafaza etmelidir. Yine Tevrat'a göre, kadınlar hayatın hemen hemen bütün alanlarında erkeğin himayesi ve kontrolü altında bulunmaktadır. Yahudi bilim adamlarının belirttiği gibi kutsal kitapta da adet olduğu üzere her erkek kendi evinde üstün güce sahiptir (Baseri, 2014: 124).

Kadının cennetten çıkarılmasıyla başlayan kadın tasvirleri Eski Ahid ile başlayıp Yeni Ahid ile devam etmiştir. Kadına yönelik sözü edilen bu tasvirler şunlardır: Kötülük yapmaya eğilimli, kurnaz, hileci, zina yapan, putperest ve kibirlidir (Yasdıman, 2002: 103). Yahudilikte ayrıca kadınların şahitliklerinin kabul edilemeyeceği ve kız çocuklarına eğitim verilemeyeceği gibi birçok sıfatlar bulunmaktadır (Yasdıman, 2002: 102-106).

Kutsal kitapta Hz. Havva'nın, Hz. Âdem'in ege kemiğinden yaratılmasının nedeni, Hz. Havva'nın Hz. Âdem'e yardımcı olması ve Âdem'in kendi üzerindeki otoritesine teslim olmasıdır. Bu itibarla erkeğin konumu kadından önce gelmektedir. Kadının Yahudiliği ancak bir erkeğin desteğiyle mümkün olabilmektedir (Işık, 2012: 654-655). Tarihsel açıdan bakıldığında kadının yaşadığı en olumsuz olay Kitab-ı Mukaddes'te anlatılan ve yaratılış olayında vuku bulan "kadının yılan tarafından aldatılması ve Âdem'le birlikte cennetten kovulması" hadisesidir. Kadının Âdem ile beraber cennetten çıkarılması bir noktada insanlığın kovulması anlamına gelmektedir. Yenmesi yasaklanmış ağacın meyvesinden yılan tarafından kandırılarak yenmesi ve bundan da erkeğe yedirilmesi, kadının kolaylıkla kandırılabilen, hırslı ve kuralları bozan bir varlık olarak tanınmasına sebep olmuştur (Taşpınar, 2011: 113). Tevrat'ta kadının cezası ise şu şekilde anlatılır: "Tanrı kadına şöyle seslendi: Sıkıntını çok fazla çoğaltacağım. Kocana arzu ve istek duyacaksın. Kocanı yönetecek. Ve Âdem'e dedi: Karına uyduğun ve onun sözünü dinlediğin için senden dolayı toprak lanetlendi, bütün ömrün boyunca birçok sıkıntılarla ondan yiyeceksin. Sana çalı ve diken bitirecek ve kır ot yiyeceksin; toprağa dönene kadar alın teriyle ekmek yiyeceksin, çünkü ondan alındın, çünkü toprağa aitsin ve toprağa döneceksin." Ve bundan sonra Âdem içinden alındığı toprağı işlemek için Aden'den çıkarılır, kovulur (Tekvin, 3/1: 24). Tevrat'ta Rab kadına; "Doğum esnasında sen çok acı çekeceksin" dedi. "Ağrılı bir şekilde doğumunu yapacaksın. Seni kocanı yönetecek ve ona arzu duyacaksın." dedi (Tekvin, 3: 16). Yahudilik inancına göre kadın tüm vaktini evinde geçirmeli, eşine köle gibi hizmet etmeli ve hatta bütün zamanını kocasına ayırmalıdır. Yahudiliğe göre Tanrı ve erkek kadının efendileridir ve kocasının emirlerini yerine getirmelidir. Aynı zamanda erkek kadına üstün kılındığından o ilk olarak kocasının ihtiyaçlarını karşılamalıdır (Işık, 2012: 656). Zira Yahudi hukukuna göre kadının malı bütünüyle kocasının ve kocası kadının efendisidir (Sucu, 2005: 24).

Tevrat'ın hem okunmasında hem de öğretilmesinde kadınlar pek çok açıdan erkek bireylerin arkasında kalmıştır. Tora araştırmasına yalnızca erkekler katılmış kadınlara ise yasaklanmıştır. Kadınların sadece kocalarının ilmi çalışmaları için yardımcı olmalarına izin verilmiştir (Lewittes, 1994: 12). "Aile içerisinde baba erkek çocuğuna karşı sorumluluk sahibidir. Bu itibarla evdeki baba bu çocuğunu sünnet ettirmekle görevlidir. Ayrıca baba çocuğuna Tevrat'ı öğreterek onu evlendirerek ve ona herhangi bir sanatı öğreterek yardımcı olmalıdır. Anneye gelince o bu sayılanları yapmak zorunda değildir." (Talmud, Kiduşin: 29b).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şiddet, dindarlık ve kadın konulu bu makalede şu sonuçlar elde edilmiştir: Geçmiş dönemlerde olduğu gibi günümüzde de şiddet yaygın bir şekilde meydana gelmektedir. Şiddetin önlenmesi için öncelikle anne ve babaların çocuklarına karşı uygun rol modellerini oynamaları gerekmektedir. Böyle yapılmadığı takdirde şiddetin kuşaktan kuşağa devam etmesi kaçınılmaz olacaktır. Şiddet ile ilgili yapılan

araştırmalara bakıldığında şiddetin en çok kadınlara, çocuklara ve yaşlılara yapıldığı görülmektedir. Ancak ne yazık ki günümüzde şiddet daha yaygın hale gelerek sağlık çalışanlarına, öğretmenlere, idarecilere ve emniyet güçlerine kadar uzanmıştır. Kitle iletişim araçlarında, medyada ve televizyonlarda yayınlanan şiddet unsuru örnekler şiddeti monotonlaştırmış veya sıradanlaştırmıştır. Şiddeti önlemek için özellikle yasal düzenlemelerin yapılması gerekir. Ayrıca gerek üniversitelerde ve gerekse liselerde şiddetin olumsuz sonuçlarını ortaya koyabilecek seminer, konferans ve sempozyum gibi faaliyetler yapılabilir. Öğrencilere din eğitimi verilirken özellikle İslâm dininin şiddete bakışını yansıtan bilgiler verilmelidir. İslâm dininin barış ve mutluluk dini olduğunu, sevmeyi ve affetmeyi vurguladığını bireylere anlatılması gerekmektedir. Bu noktada ülkemizde sayıları her geçen gün artan ilahiyat fakültelerinde şiddet, dindarlık ve kadın konuları ile ilgili derslerin okutulması sağlanabilir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumlarda yapılacak organizasyonların toplumun birçok kesimine ulaşacağı düşünülmektedir. Bu sebeple yapılacak olan bu faaliyetler aile içi ilişkilerde yaşanacak problemlerin çözümüne katkı sağlayabilir.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları:	
Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	-
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.	
<i>The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Statement of Support and Acknowledgment:	-
Double-Blind Peer Review:	External-independent
<i>This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.</i>	

KAYNAKÇA

- Adam, B. (2002). Yahudilik ve Şiddet. *İslâmiyat*, 5(1), 23-34.
- Allport, G. W. ve Ross, J. M. (1967). Personal Religious Orientation and Prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology* 5(4), 432-443.
- Allport, G. W. (2004). *Birey ve Dinî*, (Çev.: B. Sambur). Ankara: Elis Yayınları.

- Atalay, B. (1992). *Sanayileşme ve Sosyal Değişme-Kırıkkale Araştırması*. Ankara: DPT Yayınları.
- Ataman, K. (2016). Şiddetin Kaynağı Olarak Din: Mit mi Gerçek mi?. (Ed.: F. Sancar). *Din ve Şiddet Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s.111-116). Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları.
- BAAK. (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebebi ve Sonuçları*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Babcock, J.; Waltz, J.; Jacobson, N. ve Gottman, J (1993). Power and Violence: The Relation Between Communication Patterns Power Discrepancies and Domestic Violence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(1).
- Baseri, A. (2014). Semavi Dinlerde (İslam, Hristiyanlık, Yahudilik) Kadına Şiddet ve Saygının Karşılaştırılması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 123-127.
- Batson, C. D. ve Ventis, W. L. (1982). *The Religious Experience: A Social Psychological Perspective*. New York and Oxford: Oxford University Press.
- Bayer, A. (2013). *Değişen Toplumsal Yapıda Aile: Eşler Arası Şiddet ve Din İlişkisi Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Beit-Hallahmi, B. (1989). *Psikoloji, Din, Sanat, Kimlik (Çev. H. Kayıklık)* London and Toronto: Associated University Press.
- Belsky, J. (1980). Child Maltreatment: An Ecological Integration. *American Psychologist*, 35(4).
- Berkem, G. (1995). *Sosyal Değişme Sürecinde Demokratik Değerler, Toplumsal Katılım ve Hizmet Programları. Aile Kurultayı: Değişim Sürecinde Aile, Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 335.
- Bograd, M. (1999). Strengthening Domestic Violence Theories: Intersection of Race, Class Sexual Orientation and Gender. *Journal of Marital and Family Therapy*, 25(3): 275-289.
- Cengiz, M. (2008). *Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Erdem, H. (2016). "Kadına Yönelik Şiddetin Dini Temeli Üzerine Bir Analiz". *Din ve Şiddet Sempozyumu*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 325-344.
- Ergil, D. (1980). *Türkiye'de Terör ve Şiddet*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Erul, B. (2012). *Vedâ Hutbesi*. DİA içinde. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 42: 591-592.
- Ganley, A. L. ve Harris, L. (1978). *Domestic Violence: Issues in Designing and Implementing Programs For Male Batterers*. Toronto: To be Presented at American Psychological Association.
- Garbarino, J. (1977). The Human Ecology of Child Maltreatment: A Conceptual Model For Research. *Journal of Marriage and Family*, 39(4): 721-735.
- Glock, C. Y. (1998). Dindarlığın Boyutları Üzerine. Çev. G. Kehrer. *Din Sosyolojisi. Haz. Y. Aktay & ME Köktaş. İstanbul: Vadi Yayınları*.
- Gündüz, Ş. (2002). *Dinsel Şiddet: Sevgi Söyleminden Şiddet Realitesine Hristiyanlık*, Samsun: Etüt Yayınları.
- Harman, Ö. F. (2016). "Hristiyanlık ve Şiddet". *Din ve Şiddet Sempozyumu*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 161-173.
- Heald, S. (1989). *Şiddetin Ritüel Olarak Kullanımı: Antropolojik Açından Şiddet (Çev: D. Hattaoğlu)*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hidroğlu, S., Topuzoğlu, A., Ay, P. ve Karavuş, M. (2006). Kadın ve Çocuklara Karşı Fiziksel Şiddeti Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İstanbul'da Sağlık Ocağı Tabanlı Bir Çalışma, *New/Yeni Symposium Journal* 44(4): 196-203.
- Işık, R. (2012). "Dini Sorumluluk Bağlamında Kadının Statüsü. Bütün Yönleriyle Yahudilik", *Uluslararası Sempozyum*, 18-19 Şubat 2012: 649-671.
- Kamanlıoğlu, M. (2007). *Feminist Perspektifte Özürlü Kadına Bakışın Sosyolojik Değerlendirmesi Üzerine Kuramsal Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kayıklık, H. (2002). Bireysel Dindarlığın Psikolojik Kaynakları. *Dinî Araştırmalar*, 5(13): 27- 40.

- Kayıklık, H. (2008). "Din ve Dindar Bağlamında Şiddet, Savaş ve Barış". 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi bildirimleri, 1, 253-264.
- Kayıklık, H. (2011). *Din Psikolojisi*. Adana: Karahan Yayınevi.
- Kızılgeçit, M. (2015). *Yalnızlık, Umutsuzluk ve Dindarlık Üzerine: Psiko-Sosyal Bir Çalışma*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Köse, A. ve Ayten, A. (2015). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kurst-Swanger, K. ve Jacqueline L. P. (2003). *Violence in the Home: Multidisciplinary Perspectives*, Oxford University Press,
- Lewittes, M. (1994). *Jewish Marriage: Rabbinic Law, Legend, and Custom*. London: Aronson.
- Loue, S. (2000). *Intimate Partner Violence: Societal, Medical, Legal and Individual Responses*, Hingham, MA, USA: Kluwer Academic Publishers,
- Ömek, H. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet Din İlişkisine Sosyolojik Bir Yaklaşım (Ankara'daki Kadın Sığınmaevleri Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pettazzoni, R. (Ed.). (2003). *Yüce Tanrı İnançının Fenomenolojik Yapısı ve Tarihsel Gelişimi Dinler Tarihinde Metodoloji Denemeleri*, Konya: Din Bilimleri Yayınları.
- Peker, H. (2012). Kur'an'a Göre Dindarlığın Boyutları. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 12(2): 43-46.
- Robert, P. (1984). *Violence*, Dictionnaire de la Langue Française, Montreal.
- Sami, Ş. (2012). *Kamus-i Türkî*. İstanbul: Şifa Yayınevi.
- Sucu, A. (2005). *Din ve Kadın*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Taşpınar, İ. (2011). Yahudilik ve Hristiyanlıkta Kadın. *Köprü Dergisi*, 113(2).
- Tezcan, M. (2005). *Sosyolojik Kuramlarda Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Türker, Y. (1996). Şiddetle Seviyorum. *Cogito (Şiddet Özel Sayısı)* 6(7): 319-322.
- Ünal, A. (2016). "Kadına Yönelik Şiddetin Dini Temeli Üzerine Bir Analiz". Din ve Şiddet Sempozyumu. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 325-344.
- WHO, (2002) *World Report o Violence And Health*, Edited by Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi and Rafael Lozano, World Health Organization, Geneva.
- Yapıcı A. (2013). *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Yasdıman, H. Ş. (2002). Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşıtı Söylemler. *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15.